

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, Sive Institutiones & Praxes Tum Vitæ, tum Officii Pastoralis

Musart, Charles

Monachii, 1654

Capvt IV [i. e. VI]. De iuuandis morientibus, & mortuorum sepulturâ,

urn:nbn:de:hbz:466:1-41616

C A P U T VI.

De iuuandis morientibus ; &
mortuorum sepulturâ.

NVM: I.

De visitandis infirmis.

PASTORIS ouium est, non tantùm vigilare, vt gregem à lupis incolumem seruet; sed vt iis etiam, quæ morbo, vel præsentî periculo expositæ sunt, opem suam impendat; eò maiori curâ, quò magis nôrit, in grauiori discrimine versari, & minus iam posse sibi cauere: ita Parocho semper quidem excubandum, & incumbendum, vt Gregi suo bene sit; maximè verò, si quæ ex ouiculis morbidæ sint, atque in vitæ periculo constitutæ: plerumq; enim tunc, cum corpore, salus animæ in discrimen vocatur: quare non sufficiet, sanos generatim pro concione excitâsse ad petenda Sacramenta; sed cùm co-
gnoue-

gnoueris malè valere , præsertim
ægrius , licèt non voceris , adire debes ,
per te aut alium , si nemo adsit ; eum-
que solari , & prout morbus exiget ,
excitare ad Sacramenta , tum sacræ
Confessionis , tum deinceps reliqua
suscipienda : quâ in re tamen magnâ
prudentiâ opus erit , ne quid temerè ,
& insulsè agas : si fuerit necesse , vt
fortiter ; memineris , vt & suauiter .
In hoc genere peccant Pastores , qui
putant se officio non defuisse , si qui si-
ne Sacramentis decedant , qui eos non
vocârint : non fuimus , inquiunt , vo-
cati : at sciuisti periculum , aut atten-
dere dèbueras : quænam est ista Pasto-
ris excusatio , Hero obiicienti ; cur
permisisti ouem , quam nôras esse
morbidam , perire , aut sanè à lupo de-
uorari ? si respondeat , quis non bala-
uit , nemo opem implorauit : atqui
officium tuum opem tuam efflagita-
bat ; imò implorabat . An non meritò
Dominus animam eius ex manu tuâ

requirit? Est profectò hic error gra-
uis. Sed alter æquè perniciosus, eo-
rum scilicet, qui se omnem erga infir-
mos pastoralis officii partem exple-
uisse existimant, si Sacramenta poeni-
tentiae, Viatici, Extremæ vñctionis
administrârint. Itaque nihil ultra
mouent: recepit, inquit, sua Sa-
cramenta; nihil mihi istic superest
negotii, præsertim si me reuocat ne-
mo. Sed agedum, dic, quæso, quid
isti homini proderit, à te accepisse
Sacramentorum gratiam, si ante
mortem eam perdiderit? quàm autem
hoc fit facile? vrgent enim tunc
grauiores assultus Dæmonum, vis
morbi fit acrior, animus fractior;
heu quàm sæpe, & quàm foeda in ipso
portu naufragia à latentibus scopulis,
angustis faucibus, irruentibus procel-
lis? dum Magister nauis vel abest, vel
dormit, quasi iam de re suâ totâ se-
curus. Adibis igitur etiam non vo-
catus, præsertim si cognoueris, à mor-
bo,

bo, aut tentationibus infirmum in
præsentiore salutis discrimine versari.

N V M : II.

De Arte iuuandi grauius Infirmos.

AT quid istuc agam? inquires; iuua-
bis ad bene moriendum. Multa
hic præscriberem, nisi memor essem
promissæ breuitatis; nam vt longa est
ars bene moriendi, ita multa sunt præ-
cepta bene iuuandi moribundos; quæ
de re extant, qui accuratè scripserint.
Laudatur Ioannis Polanci Methodus,
Caspar Loartius de afflictorum conso-
latione, & Amicus fidelis non pridem
editus; extat etiam modus visitandi,
& iuuandi infirmos à Paulo V. præ-
scriptus, quo vtâris, si habes adma-
num. Ex quibus, vt tibi sim commo-
dus, rem totam ad pauca capita huc
reuocabo.

Primum; ardebis zelo iuuandi ani-
mam illam, quæ inter confinia vitæ, &
mortis properat ad æternitatem: is

K 6

enim

enim zelus non modò te alacrem reddet ad ferendas molestias, quæ subinde in morientium curâ subeundæ sunt; sed etiam reddet attentum, & vigilem, vt nihil omittas eorum, quæ solatium, & opem adferre possint. Deinde studebis, vt infirmum tibi beneuolum reddas, significatione tuæ erga eum beneuolentiæ, oblatione officiorum, quibus ille putet, te posse cum illi, tum suis gratificari; ita tamen, vt intelligat, nihil te omnino agere velle proprii commodi, aut lucri gratiâ, sed solam Dei gloriam, & salutem ipsius intendere. Porrò cauebis, siue in ad-eundo, siue in loquendo, agendoue, ne quid imprudenti tibi excidat, quod offendat, aut fastidium adferat; quare considerandæ erunt circumstantiæ loci, temporis, morbi, ægroti, eorum, qui adsunt; & rerum, quæ in colloquium adferentur; modi, quo proferentur. Sermo non sit longus, neque concionatorius, neq; clamorosus, neque asper;

asper ; pauca , & selecta cum aliquâ
suauitate condiantur ; hinc , inde
aspergatur locus aliquis sacræ Scri-
pturæ è re natâ . Delectant maximè
similitudines , & exempla , simulque
mouent . Cauebis autem , ne facile
mortem imminere denunties ; faciant
hoc alii potiùs , nisi cum expediret sa-
luti infirmi negligentis , & alii nun-
tiare vel non auderent , vel nollent ;
iam enim tibi hoc onus incumberet .
Facies igitur tunc , sed cum sale , du-
cto longiùs exordio , à qualitate mor-
bi , diurnitate , grauique molestiâ ,
vnde maius fortè periculum imminere
posset ; tutius esse præuerrere Eccle-
siæ Sacramentis , sacrâ in primis con-
fessione , & reliquis , præsertim cum
timetur delirium aut deliquium , (vt
facile fit in acutis febribus) aut certè
suffocatio à catarrhis . Tum res ipsa
agenda , præparatio scilicet ad bene ,
felicitérque obeundum , quantumcunq ;
videatur spes aliqua vitæ . Vbi pri-

mum minuendus metus, & horror
mortis; quippe omnibus moriendum
esse, etiam Christo fuisse mortem sub-
eundam, postquam homo mortalis
esse coepit: tum induendus mundi,
rerumq; mundanarum contemptus:
hanc vallem esse malorum, & miseria-
rum, plenum periculis, & naufragiis
mare: Beatos, qui feliciter in portum
caelestem enauigârint: aspirandum
potius ad res caelestes, & Diuinas;
maximè omnium procuranda Eccle-
siae Sacramenta, quibus animus muni-
atur contra dæmonum impugnationes:
tum virtutum actus feruenter, &
sæpe exercendi, præsertim Fidei, Spei,
Amoris Dei, & proximi, Contritionis,
Resignationis in diuinam voluntatem,
ad extremum constantis Patientiæ.
Hanc in rem istarum virtutum for-
mulam tenebis ipse, & docebis infir-
mum, verbis præeundo, vti ipse vel
ore si possit, vel saltem animo sequatur.
Pro fidei protestatione recitabis infir-

mo sigillatim per articulos Symbolum Apostolorum, vt ad singulos ipse respondeat, vel annuat: Tecum tandem sic concludet: *Ego in hac fide Ecclesie Catholice, & Apostolice, extra quam saluus nemo esse potest, protestor me velle viuere, & mori: quod si aliquid contrarium huic mee protestationi demon mihi quomodocunq; ingesserit; ex nunc, dum adhuc mihi sum presens, & mentis compos, abhorreo pro tunc, ex animo, & detestor.*

Porro quia spes nostra nititur bonitate Dei, & morte Christi Redemptoris, simulque petitione mediorum, ad vitam æternam consequendam; subiicietur hæc oratiuncula, ad actum spei formandum: *Domine DEVS, uti par est, & iubes: ita de te summo bono in bonitate, & misericordiâ sentio: quod me non creâsti, vt eternum perderes. Confido itaq; in te, & in Passione, Cruce, morte, & meritis Christi IESV, mei Redemptoris, & in ipsius Sacramentis, quæ instituit, non in meis meritis, aut operibus,*
quæ

que sine gratiâ Christi scio nullius esse va-
loris: da mihi, bone *IESU*, per tua illa
merita, da omnia, que scis mihi necessaria,
ut perseuerem in tuâ gratiâ, & ut te in
calo potiar, Amen. Subiungatur in fine
Oratio Dominica, & Angelica Salu-
tatio.

Inflammabis deinde maximè infir-
mum ad frequentem actum Charita-
tis, Amoris Dei, & proximi propter
Deum, simulque perfectę Contritionis;
cum resignatione & oblatione animi
parati ad omnia agenda, & ferenda
fortiter, iuxta sanctissimam Dei vo-
luntatem: qui omnes actus compre-
henduntur expressâ sequentis Orati-
onis formulâ: *O DEVS mi, bonitas infi-*
nita, ego te amo super omnia, te ex toto
corde meo, ex totâ animâ, ex totis viribus
diligo; ideôq; volo omnia tua precepta im-
plere, & me semper conformare sanctissima
tue voluntati, quia dignus es super omnia
amari, & plus infinities, quàm amare
possim. Doleo ex intimo corde, quòd Ma-

iesta

iestatem tuam, ac bonitatem peccatis meis
 offenderim, quam debeo, & nunc volo
 amare, amôq₃ super omnia; idq₃, quia tu
 es DEVS infinite potens, sapiens, sanctus,
 & bonus, cui peccatum supra, quam dici
 potest, summè displicet & aduersatur.
 Quare propter hunc tuû amorem firmiter
 statuo, non ampliùs te offendere, omnes
 peccandi occasiones fugere, ritè confiteri,
 poenitentiam implere, omne id, ad quod
 obligor, facere; imò ut pleniùs satisfaciam,
 remitto nunc ex animo, si quis me unquam
 offenderit, meq₃ totum tibi offero, simûlq₃
 omnia, qua mihi toleranda erunt, vel a-
 genda; utq₃ suppliciter peto veniam deli-
 ctorum meorum, ita spero fore per meritû
 pretiosissimi sanguinis tui, bone IESV,
 ut impetrem, quod peto, tuâq₃ adiuuante
 gratiâ vitam corrigam, & ad mortē vsq₃
 in tuo seruitio perseuerem, Amen. IESV.

Hanc formulam amoris DEI su-
 per omnia, & perfectæ contritionis,
 quam clauem cæli auream appellant,
 variis linguis prælo datam, & per tot
 cente-

234 *Institutionum Pastoralium*
centena hominum millia in orbe Chri-
stiano dispersam, expediret te habere
in multis exemplaribus scriptis, aut
impressis, ut infirmis vsui esse possint,
praesertim circa finem vitae; quam ipsi
deuotè legerent identidem, aut à suis
sibi legi curarent. Nam plurimum
valent isti actus ad felicem mortem,
& gratiam Dei, aut recuperandam,
aut augendam: quæ causa est, cur Pa-
rochi plurimi in scholis, & publicis
Catechismis, aut Concionibus curent
præeunte vno à cæteris omnibus clarè
recitari per partes, atq; ita memori-
ter addisci, saltem quoad sensum; ut
tum sani, tum maximè infirmi, eos
tam necessarios, & salutare actus eli-
ciant. Tu quæso istos imitare: fructum
non poenitendum experieris. Proui-
dendum etiam, ut si quibus debitis,
aut votis teneatur, & præstare possit
infirmus, ea exsoluat eo modo, quo est
obligatus. Præterea familiam rectè
componat, quantum potest, si in eà
discor-

discordiæ sint, aut odia: denique eam horretur ad fidem in Deum, & bonam vitam, suisque exemplum piæ mortis relinquat.

NVM: III.

Modus inuandi iam in extremis constitutos.

Hic iam plus operis, ac laboris est, vbi ex vno iactu de totâ re luditur, tanti res momenti, vt ex eo pendeat æternitas: ferè in hoc tempus quadrant eadem, quæ paulò antè pro grauitè infirmis attulimus; nisi quòd maiori vtendum sit compendio, & nonnullâ aliâ praxi, & cùm iam magis vires, & animi morientem deficiunt, vide, an tibi arrideat hæc praxis. Ostende agonizanti Crucifixi effigiem: *Hoc est, inquires, Vexillum Christianæ militiæ, hic est Dux noster, IESVS Crucifixus;* tum mone, vt tecum ore, vel saltem mente hæc proferat: *O mi IESV, credo in te* (hic præbe

præbe

præbe exofculandum Crucifixum) mox: *O mi IESV, spero in tuâ passione, & tuis vulneribus, ubi me recondo.* (osculanda hîc quinque Christi vulnera.) Denique posito Crucifixo supra pectus: *O mi IESV, amo te ex toto corde meo super omnia, ideôq; doleo, quòd diuinam tuam Maiestatem, & bonitatem infinitam toties in vitâ meâ offenderim: dimitte vniversa peccata mea mihi, sicut ego ex animo condono omnibus, qui quoquo modo me offenderint, simûlq; veniam peto ab omnibus, quos offendi.*

Præter hæc habebis in promptu breues, & appositas oratiunculas, quas iaculatorias vocant. Eiusmodi sunt hæc: *IESV, esto mihi IESVS, id est, Saluator. Sancta MARIA, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in horâ mortis nostræ. Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & mortis horâ suscipe.* Ad Angelum Custodem, aliôsque Sanctos Patronos, & inter hos nominatim ad S. Iosephû,

• & S.

& S. Barbaram pro felici morte, similes precatiunculas suggeres. Monendus erit præterea infirmus, vt in agone sæpe ore, vel saltem corde piè inuocet Sanctissima illa nomina, IESVS, MARIA, præsertim pro lucrandis indulgentiis, si sit de aliquâ Confraternitate; quem etiam in vsum monui, vt semper penès te habeas aliquod numisma, aut granum benedictum, quo ille vti possit: monendus, denique, vt oblatam, imò captatam vtrò occasionem arripiat, sæpius impetrandi à Sacerdote absolutionem: præsertim si quid conscientiam perturbet, imò etsi nihil grauius occurrat, intelligat sufficere, si nihil aliud conscientiam vrgeat, leue aliquod peccatum confiteri, saltem de vitâ præteritâ; sæpius enim id fieri, cum morbus est grauior, expedit tum ad maius meritum, & robur contra tentationes; tum, vt si quid fortassis memoriâ exciderit (quod fit facilè in
iis,

iis, qui subinde delirant) simul absolui possit; huc etiam hoc pertinet, sufficere, ut in ultimo agone constitutus à quocunque Sacerdote praesente absolui possit, (quod maximi est beneficii) si dum est sibi praesens, significet se cupere in extremâ illâ vitæ periodo de suis peccatis absolui; absolui enim poterit, cum Sacerdos aderit, idque cognôrit se ipso, aut si aliter fieri non potest, ex aliis, modò non sciatur priorem voluntatem mutasse. Ante discessum asperge aquâ lustrali, & præbe Crucifixum ad osculandum: domesticos verò mone, ut si infirmus, vel res ipsa exigat, te reuocent, facillimèque te præbe. Interim subinde, praesertim in extremis, aquâ benedictâ aspergant, Crucifixum oculis obiciant, sancta nomina pronuntient, & pias preces fundant: caueant tamen, ne obtundant, aut molestent, multò magis ne intrò subeant, qui conscientiam perturbent, aut ne ipsi

INCON-

incon
 tionib
 anima
 nizan
 in alte
 pirari
 cibus,
 tendar
 los, v
 enim
 duntur
 comm
 occlu
 crude
 sibi o
 specu
 tus d
 quia
 defun
 curen
 altari
 tione
 ibi cr
 Qu

inconditis gemitibus, aut vociferationibus affligant: denique cum iam animam exhalaturus videtur, in agonizantis manu vnâ Cereum lucentem; in alterâ Crucifixum teneant: vbi expirarit, non tam eiulatibus, quàm precibus, & iuuandæ animæ vacent: attendant verò maximè, ne statim oculos, vel ora præsertim occludant: fit enim non rarò, vt qui expirâsse creduntur, aliquoties respirent, seque commoueant; vnde præproperâ illâ occlusionem præ suffocari possent, quod crudele est, & impium. Dent igitur sibi orando aliquam moram, & vel speculo, vel plumulâ, an omnis halitus defecerit, diligenter explorent: quia verò maximè Missæ sacrificium defunctis prodest, quantocyùs procurent illud celebrari, præsertim in altari aliquo priuilegiato, pro liberatione animæ ex purgatorii ignibus, si ibi crucietur defunctus.

Quæres fortassis: an tenearis ipse
mori-

moribundo die noctuque adesse, donec
exspirarit, & animam deinde DEO com-
mendare? probè id feceris, si feceris;
imò si necessitas salutis deposceret, &
per alium non possis, teneris ipse non
deserere, tentareque extrema omnia,
vel in ipsis extremis; etsi fortassis mi-
nori fructu: istud tamen non erit exi-
guum, quod officio boni pastoris
perfunctus videbere: orationes, quæ
à te, tanquam Ecclesiæ ministro, pro
commendatione animæ funduntur,
plurimum valent: ideòque etiam
cùm iam sensu, aut ratione carent, non
negligendæ: neque rarò fit, vt mori-
entes, etsi nihil sensibus externis per-
cipere videantur, tamen quæ dicuntur,
agunturue, intelligant: vt nonnulli,
cùm ad se redierunt, sunt testati, ideò-
que neque tunc prætereunda, quæ
paulò superiùs attulimus de morien-
tibus iuuandis: breuiùs tamen iam,
& per quædam interualla.

NVM:

NVM: IV.

Quando sepeliendus mortuus?

Caveant ii, quibus exequiarum, & funeris cura incumbit, ne statim à morte obitâ sepeliant; minùs humanum, aut vrbanum est, corpus exanime mox in sepulchrum proiici, aut humo tegi, & subinde periculosum. Noui puer hominem, qui ex vino combusto largiùs sumpto ita refrixerat, & impalluerat, vt pro mortuo sindoni insuëretur: at cùm primum se acu pungi sensit, corpus mouere cœpit, & paulò pòst occlamare. Præterea quendam audiui extremo supplicio affectum, cùm obtentâ sacra sepulturâ delatus esset ad locum, repentè se commouisse, & aliquamdiu vixisse. Annales Rectorum huius Vniuersitatis referunt, alium è patibulo à carnifice suspensum, cùm post quinque, vel sex horas, à suspendio delatum cadauer ad Anatomiam in

L

cali-

calido loco depositum, se mouisse, & planè sibi redditum. Ob hanc, opinor, rem, & cuiusdam in mortuum pietatis causâ, alicubi per viginti quatuor horas, alibi saltem per duodecim, defunctorum corpora loco honesto, & à bestiis, quæ infestare possent, securo, asservantur cum cruce, & lumine, nonnullis etiam orantibus. Excusare possunt has moras aliqua nonnunquam causæ: Tu obseruabis receptam tuo loco consuetudinem, & cum opus fuerit aliquâ maturacione, à prudentiâ consilium peres.

Iam quod ad diem, & horam sepulture attinet, non video, quid vetet etiam diebus Dominicis, & Festis, imò die ipso Paschæ mortuos sepeliri, si ratio id exigat, neque propterea celebritas Festi diei impediatur. Die tamen Veneris sancto si sepelias, abstinendum erit à pulsu Campanæ, qui tunc est prohibitus. De nocte priuatim sepelire quibusdam locis prohibent

benr Episcopi; quibus tunc parendum est: nam publica sepultura ritus est Religionis Christianæ, & honor Christiani defuncti, atque immortalitatis animæ publica professio. Consuetudo quibusdam in locis fert, vt Missa, præsentem corpore, ante sepulturam celebretur; eam tu obserua, si apud te recepta est. Non conuenit tamen Festis, præsertim solemnioribus, fieri Missam de Requiem, nisi Missa altera haberi possit de festo.

NVM: V.

De Exequiis, loco sepultura, & functione funebri.

EXequias fieri, & corpus duci honestè, & decenter, sacrosque ritus obseruari, iuxta receptam tuæ Parochiæ consuetudinem, Christianæ pietati consentaneum est. Cauebis autem, ne nouæ consuetudines inducendo funere inducantur; multò etiam magis, ne quid, quod sapiat supersti-

L2

persti-

perstitutionem: eos, qui iure à sepultura Ecclesiasticâ non excluduntur, ne sepelias loco profano, nisi ex causâ graui, ad tempus. Si Medici corpus pertant ad Anatomiam, & illi, quorum interest, consentiant, permittes pro bono communi.

Turpe est, neque satis Christianum, pauperes mortuos nullo ritu sacro duci, aut proiici in locum non sacrum; & repugnat Rituale Romanum Pauli Quinti, his verbis: *Pauperes, quibus mortuis nihil, aut tam parum superest, ut propriis expensis humari non possint, gratis sepeliantur, ac debita lumina, suis expensis, si opus fuerit, adhibeant Sacerdotes, vel aliqua pia Confraternitas.* Profectò offenduntur nonnulli, cum vident pauperes nullo ritu efferri, & temerè abijci, vel sordidè conquiri pro funere eleemosynas; adsit vnus saltem Sacerdos, qui breui prece leuiter humo tegat. Idem Rituale prohibet, ne Parochi, aliue Sacerdotes quidquam
pro

pro functione funebri de pretio paci-
scantur ; aut tanquam debitum exi-
gant pro suo libitu ; sed iis eleëmofy-
nis sint contenti, quas consuetudo, aut
Ordinarius concesserit. Igitur ita te-
geres : rogatus mortuum, nullâ pretii
mentionem factâ , absq; molestiâ , aut
tergiuersatione sepelies ; si ii, qui sum-
ptus facere debent, id, quod consue-
tudine , vel statuto Episcopi iustum
est, non offerant, exigere poteris post
aliquot dies funeris : si negent, expe-
rire omnem aliam viam ; si neque sic,
age iure coram tribunali Episcopi.

Hic verò etiam istud memineris,
prohibitum sub graui culpâ , & panâ
excommunicationis, ne Parochi ali-
quem inducant ad promittendum,
aut iurandum, se accepturum sepultu-
ram in tuâ Ecclesiâ, aut quam antea
elegisset, minimè mutaturum : adeò

in sacris auaritiæ sordes
cauendæ.

L 3

NVM:

*Quibus neganda sepultura iuxta Sacros
Canones.*

Primò. Nemini concedes, qui Ba-
ptismum vel fluminis, vel saltem
sanguinis, re ipsâ non acceperit; ne-
quidem infanti Christianorum mor-
tuo absque Baptismo, nisi fortè ad-
huc esset in visceribus maternis, tunc
enim censeretur adhuc quasi pars
matris, ideòque cum illâ sepeliri pos-
set. Si dubitas de valore Baptismi,
ob materiam, vel formam dubiam, vel
an infans viueret, cum baptizaretur;
remanente dubio sepeliri potest in fa-
uorem Baptismi: alioqui sepulturâ
non baptizati violatur locus sacer, ex-
tractòque cadauere, si pars eius super-
sit, reconciliandus est.

Secundò. Arcebis Apostatas à Fi-
de, Schismaticos, verè Hæreticos, eo-
rùmque Fautores, si impœnitentes
mortui sint.

Ter-

Tertiò. Ratione excommunicationis maioris hæc obserua iuxta Canones: si mortuus est quicumque excommunicatus vitandus, vt sunt excommunicati nominatim, & percussores alicuius Clerici; quamuis dederit signa pœnitentiæ ante mortem, ne sepelias, nisi sit absolutus, vel absolnatur ab excommunicatione ab eo, penes quem ea est potestas; alioquin, violatur locus sacer, vt iam dictum est de non baptizatis. Quoad excommunicatos autem toleratos aliqui censent, posse communicare cum aliis in loci sacri sepulturâ: Dubitaret tamen aliquis; quia hoc facto videretur impensus illis fauor. Interdictos nominatim, aut in loco interdicto mortuos, etsi pœnitentes mortui sint, ne sepelias; nisi similiter relaxatâ pœnâ per legitimum Superiorem.

Quartò. Caueas sepelire mortuum in ipso duello, saltem si in loco occubuerit; quantumuis signa pœnitentiæ

248 *Institutionum Pastoralium*
tix ediderit ; id enim prohibet spe-
cialiter Tridentinum, in detestationem
tam perniciosi criminis.

Quintò. Præter suprâ dictos etiam
excludes illos, qui ex desperatione, vel
irâ voluntariâ sibi mortem intulerint
nisi antequam exspirarent, pæniten-
tiæ signa ediderint, aut nisi prudenter
putentur fuisse alieni à mente. Idem
age cum iis, qui moriendo blasphem-
as voces emisissent: nisi similiter fe-
cerint à mente alienati, aut per inad-
uertentiam ; aut nisi pænituerint, an-
tequam animam efflarent.

Sextò. Priuatis sepulturâ eos, de
quibus publicè constat, intra annum
non fuisse confessos, aut ad Pascha
non communicâsse absque causâ pro-
babili, aut nisi ante mortem pænitue-
rint.

Denique generatim neminem ad-
mittes, de quo publicè constet, mor-
tuum in statu peccati mortalis. Quo-
ties autem in particulari dubium erit
crimen,

crimen, vel factum, ob quod Canones negant sepulturam, referes ad Episcopum; cùm hæc res sit grauis.

Aduerte autem, eum, qui est sepultus, cùm per Canones non posset, exhumandum esse, nisi maiora mala timeantur: de quâ re consulendus Episcopus, præsertim circa cadauera Hæreticorum; de quibus numero sequenti. Interim hîc obiter monendus es. 1. ne ignotos sepelias, priusquàm probabilia indicia habeas vixisse Catholicos. 2. si quisunque mactatus iaceat, ne prius terræ mandes, quàm Magistratus de factâ cæde fuerit conscius; id enim postulat Ordo, & Ratio Juris.

NVM: VII.

Quid igitur agendum cum Hæreticis sepultis?

Peculiaris est hæc difficultas in his locis, & similibus, vbi promiscuè Hæretici cum Catholicis vi-

L 5

uere

uere permittuntur, quando præsertim Hæretici sunt potentes: frequenter enim accidit, vt templa fuerint Hæreticorum, & deinde à Catholicis recuperentur; interim verò Principes Catholici, siue Ecclesiastici, siue Sæculares, multa contra Ecclesiasticas constitutiones iis permittant, ad vitandum maius Ecclesiæ, & Religionis malum: imò aliquando vsurpare velint Hæretici sepulturam loco sacro, vbi Catholicus est Parochus. In hac perplexitate quid agere debeas, mi Neo-Paroche, si me consulas, nescio, quid consulam: Variæ enim circumstantiæ expendendæ, ex loco, tempore, personis, & discrimine maioris mali. Hoc monere te possum: vide, quid tuo loco consuetum sit. Inquire, si dubitas, quæ mens sit Episcopi; & ita age, vt neque sis contra sacros Canones facilior, neque contra bonum publicum difficilior.